

**"je treba biti pogumen, ne glede na to, da stane
toliko pa toliko denarja"**

(Darko Sinko)

Pogovor z režiserjem in scenaristom filma *Inventura*, Darkom Sinkom

Pravkar je naše kinodvorane začela bogatiti filmska uspešnica *Inventura* (Darko Sinko, 2021), celovečerni igrani prvenec, katerega svetovna premiera je bila septembra v Španiji, na 69. filmskem festivalu v San Sebastianu, slovenska slavnostna premiera pa oktobra, na 32. Ljubljanskem mednarodnem filmskem festivalu – LIFFE. Film je gostoval tudi v Luksemburgu, Franciji, Torontu, Vancouvru in Ottawi, ter po vrnitvi domov odprl 24. Festival slovenskega filma (FSF) v Portorožu. Darko Sinko je prejel nagrado vesna za najboljšo režijo in nagrado produkcijske hiše Iridium za najboljši prvenec ter posebno omembo Art kino mreže Slovenije za celovečerni film, glavni igralec **Radoš Bolčina** vesno za glavno vlogo, igralec **Dejan Spasić** vesno za stransko vlogo, **Matija Krečič** pa vesno za najboljšo izvirno glasbo.

V radijski oddaji III. programa Radia Slovenija, programa ARS, je **Urban Tarman** v oddaji *Gremo v kino* film uvrstil med vrhunce lanskoletne plodne slovenske filmske letine.

Z Darkom Sinkom sva se pogovarjala v ljubljanskem Kinu Bežigrad, ki je bil eno od prizorišč večkratnega predvajanja filma v okviru sporeda festivala LIFFE.

Z nagradama vesna (2021) nagrajena Darko Sinko (desno) za režijo filma *Inventura* in Matija Krečič za izvirno glasbo_ Foto

Nekatere stvari je treba pustiti nedotaknjene

Judita: Čestitam za film, zelo mi je bil všeč! Gledala sem ga predvsem skozi prizmo človekove - intime. Kaj vse se lahko zgodi zaradi nerazjasnjenega pomembnega dogodka in kako to razdira medosebne odnose. Uničuje duševni mir. Človek lahko dobi še odpoved, zboli ... Zato je moje prvo vprašanje nadaljevanje tvojega odgovora gledalcem po predvajanju filma, ko si dejal, da bi pustil vprašanje, kdo je streljal, neodgovorjeno. In to je problem. Problem gledalca, ne problem filma. Vsakomur se lahko zgodi, kar se je zgodilo glavnemu junaku Borisu (Radoš Bolčina).

Darko: To, kar se zgodi junaku v filmu, ko ga pretrese šok zaradi streljanja nanj, sproži razpoke, ki jih sam, s svojim dvomom, veliko povzroča v odnosu do ljudi. Po eni strani se z zgubljeno samoumevnostjo neke stvari osvežijo. Osveži se preispraševanje odnosov, svojega življenja. Je pa res, da je težko postaviti neko črto, nekatere stvari je treba pustiti nedotaknjene, ne jih razlagati z racionalnostjo, interesi ali s psihoanalizo. Samoumevnosti nekih pomembnih pa spontanih stvari, bi morale ostati take kot so, v nasprotnem jih lahko ogroziš. Tudi vkalupljenost in postanost odnosov med ljudmi (v filmu), lahko škodi, medtem ko zavedanje o bližini smrti, odnose oživlja, saj smrt nekako določa življenje. Pretresljiv dogodek Borisu prvič po dolгих letih požene kri po žilah, zgodi se mu prevetritev odnosov, kar tudi ni nujno slaba stvar.

Darko Sinko (levo), režiser in Radoš Bolčina, glavni igralec filma *Inventura* med snemanjem_ Foto Gregor Božič

Judita: Malo napeljujem že na nadaljevanje, na drugi del filma. Tudi iz občinstva je bilo slišati tak predlog. Lahko pričakujemo Inventuro II? Kako bi se odvijali dogodki, če ostane Boris v vlogi nekakšnega preiskovalca lastnega primera, v katero je zašel v drugi polovici filma. Na obrazu se mu vidi, kako drugačen je postal. Ni več žrtev, ki zgolj čaka na pomoč drugih, v

tem primeru na policista-kriminalista Andreja (Dejan Spasić).

Darko: Ne, ne bo drugega dela filma Inventura. Zdaj razvija z romunsko režiserko in scenaristko, **Andreeo Vălean**, scenarij za nov film. Zgodba se dogaja na podeželju, v neki vasici, odmaknjeni, v Sloveniji. Vsi v vasi se pripravljajo na birmo, ki bo čez par dni, potem pa to vas in vse te otroke, bodoče birmance, med katerimi imamo tri glavne junake filma, prijatelje, najstnike, pretrese vest, šokirani so, ker se je v cerkvinih orglah znašel kup marihuane. Prijateljstva so postavljena pod pritisk in tako naprej, skratka, to je zametek, na tem delava.

Judita: Kje se dogaja zgodba, če je to pomembno?

Darko: To pa še ne vem. Pomembno pa je, ker ne vemo, kje bomo lahko snemali, zaradi cerkve pa zaradi lokacij. Ali bomo dobili dovoljenja, kam nas bodo spustili? Čakamo tudi na odobritev financiranja, saj smo se prijavi na razpis.

Judita: Ali se lahko pojavi tudi kakšna oblika posredne cenzure, denimo s strani Cerkve ali koga? Se dogaja kaj takega? Če so v filmu Inventura bodice na račun policije šle brez težav skozi, ni rečeno, da bo tako tudi s Cerkvijo tako. Cerkev je velesila, veliko delnic imajo ...

Darko: Zna bit' ... bomo videli, kako bo to šlo.

Mirel Knez in Radoš Bolčina kot zakonca Alenka in Boris v filmu Inventura_Foto Marko Brdar

in je zelo lep trenutek, ko se ti scena postavi

Judita: Kako je biti v vlogi režiserja? Kako poteka delo od začetka do konca?

Darko: Zelo je stresno, v smislu odgovornosti. Ne veš, ali bo izpadlo vse, kot je treba. Imaš številne ideje, kako bo z njimi? Od vsakega ustvarjalca se pričakuje, da bo poskusil kaj novega, svežega. To je zelo zaželeno. Obstaja neka generalna ambicija, narediti kaj novega. Ampak, ne veš pa ne, ali bo uspelo. Hitro zdrsneš. Ne uspe vsak film. V tem pogledu mi je bilo stresno snemati film, toda delati filme je kljub temu zelo zanimivo. Toliko enih možnosti se pokaže, od kamere do igralcev, novosti pri scenariju, potem je tu montaža, montira se mesece in mesece, postprodukcija, glasba, toliko zanimivih možnosti, film je neverjetno zanimiv medij. Zanimiv je tudi sam proces v montaži. Daš posnetke skupaj: plan, kontraplan

in je vse tako čudno, tako okorno zgleda ... Potem delaš na tem, delaš ... pa ne gre ... pa poskusiš spet, na vsak način hočeš, pa dajmo to, pa dajmo ono, skušaš kje kaj obrniti ... In ko to delaš, kar naenkrat, bum! In se scena rodi!! Zaživi! Prideš do tega, da film skoči skupaj. Prej nima ritma, vse je nekako nerodno, ali pa ne scena sede, potem se pa zgodi in je zelo lep ta trenutek, ko se ti scena postavi. Zdi se mi, da tudi drugi ustvarjalci tako doživljajo ustvarjanje filma, četudi je slovenski film zelo neobogljjen, v smislu tega ... denarja, na katerega se vseskozi čaka. Pomembna je zavest, da imaš pravico do tega, da ti zdrsne ali pa da ti ne uspe in vseeno znaš pogumno zakorakati. Tudi kake napake se zgodijo, nič hudega, saj se vsi iz njih učimo. Ni samo tvoja, ta napaka ali pa zdrs, temveč je šola za vse nas, neka skupna šola. To se mi zdi zelo pomembno ... to zavedanje, da je treba biti pogumen, ne glede na to, da stane toliko pa toliko denarja.

Film brez »holivudskega konca«

Judita: Če se vrneva na Inventuro, film da proti koncu pričakovati, da se bo končal s holivudskim koncem, če uporabim ta pojem po Niku Goršiču, potem pa tega holivudskega konca ni. Zgodi se nekaj obratnega ...*

* Režiser in igralec **Niko Goršič** potem ko je pogledal film *Divja hruška* (**Nuri Bilge Ceylan**, 2018): "Ta film-roman, ki govori o turškem podeželju, ki je absolutno brezizhodno, je delo enega največjih režiserjev sveta, Ceylana, ampak tega režiserja ni med oskarjevci - ameriški. Saj! On je mnogo večji režiser od njih; je tak, kot je bil včasih **Bergman** in podobni, filmi teh pa ne pridejo v Hollywood tekmovati za oskarja. Redkokdaj se kakšen znajde tam, v kategoriji tujih filmov, na deset let eden, recimo letos je bil to film *Kvadrat*, genialen švedski film (**Ruben Östlund**, 2017). Jasno je, da ni zmagal, to je popolnoma logično. Američani delajo filme na svoj način, sicer bi jih cenzura ne spustila skozi. Imajo se za neko svobodno državo, to oni govorijo o sebi, so pa mnogo manj svobodni, kakor smo mi. Mi imamo na primer po devet strank na volitvah za v parlament, oni samo dve. Kje je torej večja demokracija? Tretjo stranko tam zmeraj uničijo. A kar se njihovega filma tiče, povejmo pošteno. Res imajo filmske zgodbe: vojaške, kriminalne, koruptivne, o vladi, o vladah, predsednikih, to so vse veliki filmi, samo da so tako garnirani, veš, da zmeraj policija pride, sireno slišimo, zdaj bodo pa oni to uredili. Ameriški filmi obravnavajo vse teme, samo ne smejo jih obravnavati na način, kot jih lahko mi, v Evropi. Tudi mladinski film *Piškujeve sanje* (**Nila Madhab Panda**, 2018, komičen film o otroških sanjah v barakarskem naselju v Indiji, prikazan v sekciji Kinobalon na 29. LIFFu, op. a.) je narejen tako, kot so narejeni ameriški filmi za najstnike, ko so ti kupci vstopnic za filme. Vsi zločini so noter, vse korupcije vlad, CIE, tajnih služb, to je vse v teh filmih, kajne, samo da je vse skupaj metafikcija, ker na koncu pride roka pravice in pokaže, da red obstaja, da bo problem rešen. Mislím, kako to, da so posneli na tisoče filmov, v katerih zmeraj pride ta policija in naredi red, saj če je tako, če bi to bilo res, sploh filmov ne bi več snemali (smeh)."

Vir: Niko Goršič v pogovoru z Judito Trajber v Cankarjevem domu v Ljubljani ob priliki 29. Ljubljanskega mednarodnega filmskega festivala – LIFFe, 2018.

Darko: Kaj vse lahko naredijo razpoke, neznanke v filmu? Zdi se mi, da bi neka dokončna razlaga teh razpok v filmu *Inventura* bila smiselna v toliko, da bi stvari pomirila. Kriminalist Andrej na koncu filma predlaga Borisu, naj se odloči o tem, ali bo kakemu človeku zaupal ali ne. Kar je rešitev, ki ne poteši do konca. Zaupanje, ki se moraš zanj kako odločiti, ni pravo zaupanje. A če bi v filmu podal neko dokončno jasnost glede osrednjega vprašanja, bi s tem podal neko razlago. Od razlage pa sem zavestno bežal. Poskusil sem se ji vseskozi izogibati. Ohranjati stvar zelo iracionalno. Ker se mi zdi, da ukvarjanje z občutki, ki se pojavijo v filmu, daje filmu neko moč. To mi je bilo zelo pomembno, zelo sem pazil, da ne bi šel v

neposredno možne razlage, tudi kar se odnosov tiče. Tako zdaj vsi ti odnosi malo plavajo, ohranjena je nejasnost, obstajajo argumenti za tak ali drugačen vidik. Dokončno jasen konec bi mi to iracionalnost podrl.

Postite to! Ni treba raziskovati naprej!

*Judita: Kako pa se vprašanje skrivnostnega strela razplete v pripovednem delu **Karla Čapka**, ki te je po svoje navdihnil za Inventuro?**

Darko: Pri Čapku na začetku streljajo na nekega politika in potem ta politik – ne vem ali je nek mestni svetnik ali poslanec ali kaj takega – razmišlja, kdo bi lahko streljal? Spomni se celega kupa ljudi, ki jim je naredil krivice. Zvrsti se mu serija spominov na grobe in krute stvari, ki jih je počel. Ko ga je na primer njegov krojač prosil za delo, ker je imel bolne otroke, mu politik odvrnil, nočem več s tabo delati! Par takih krivic, ki jih je naredil, se pravi ta strel, uperjen vanj, zbudi v njem zavest o tem, koliko hudega je naredil ljudem in koliko ljudi ga upravičeno sovraži. Ko to spozna, pokliče kriminalista in mu reče, pustite to! pustite! ni treba raziskovati! Čapek ima na to foro.

*Judita: Boris je v tvoji zgodbi povsem drugačen od Čapkovega politika. Ne ve, da bi komu kaj slabega storil. Zato se mi zdi njegovo samoizpraševanje bolj moreče, kot kadar se svoje zgodovine spominja kak pacek. Ti si za tarčo strela izbral dobričino, nekega t. im. neproblematičnega uslužbenca, ki še niti karierist ni, hodi v službo, v njej ni ne previsoko ne prenizko, razume se z nadrejenimi, s kolegi prav tako, ena žena (**Mirel Knez** v vlogi Alenke), nič ljubic, preskrbljen sin (**Žan Koprivnik**), skratka, vse lepo in prav, sploh za njegova leta.*

Darko: Boris je tako rekoč brez argumentov za sum ali sovraštvo. Zato je prisotna neka grozeča odprtost, nedokončnost.

** Ideja za film se je Sinku porodila ob prebiranju novele *Morilski napad* izpod peresa Karla Čapka, enega najvplivnejših čeških piscev 20. stoletja. V njej spremljamo češkega politika v predvojnem času, ki nekega dne za las uide usodnemu strelu. Ko razmišlja o tem, kdo bi ga hotel umoriti, se začne spominjati vseh krivic, ki jih je v svoji karieri zagrešil; zgodba je kritika establišmenta, ki se je odtujil od ljudstva. Sinko je za protagonista raje izbral "malega človeka", vznemirila pa ga je predvsem ideja posameznika, ki opazuje svoje najbližje, pri tem pa ga obhajajo dvomi o vseh odnosih, ki jih je v življenju spletel.

(Vir: **Ana Jurc**: Inventura: "Nenadejana komedija" je eden od najboljših domačih filmov leta (MMC, 14. okt. 2021)

Radoš Bolčina v filmu *Inventura* kot Boris med branjem Čapka, ki je navdihnil Darka Sinka za scenarij filma *Inventura*_Foto Marko Brdar

Smeh kot nasprotje absolutne osamljenosti

Judita: Veliko smešnih položajev je v filmu. Dvorana se je kar naprej hihitala. Na primer, ko je Boris na razgovoru pri dekanki, svoji predstojnici pa mu ona, kakor mimogrede, omeni, saj veš, nihče ni nenadomestljiv ... Ali pa tista njegova sodelavca v kletni etaži fakultete, ki z računalnikom slačita dekanko (smeh obeh); pa seveda prizori s policijo ...

Darko: Ta smeh rešuje neobstoj dokončnega odgovora. Smeh je tista začimba, ki prek katarzičnega učinka osmisli morečo negotovost. Tovrstni občutki, občutki ob pomanjkanju odgovora, se lahko pojavijo v vsakem od nas, odvisno od okoliščin pa od obdobja v življenju, od raznih stvari, zelo črni in grozeči so.

Judita: Ampak, to je slišati tako brezizhodno ...

Darko: Popolnoma! Hkrati se ravno tem občutkom da tudi posmehovati. Ne samo smejati, ampak tudi posmehovati. Imamo zelo veliko dokazov o tem. Torej, tu ne gre za neko črno-belo ne-dokončnost, ne v tem ne v onem smislu, ampak vseskozi za neko ... tekočo gmoto, bi rekel. Da je situacijo možno videti kot smešno, v tem je neka odrešitev iz brezna. Smeh je višja instanca, njena zelo pomembna učinkovina je, da nas združuje. Zlasti mogoče v kinu. Smeh je nasprotje absolutne osamljenosti.

Nocoj se je v kinu zgodilo nekaj posebnega

Judita: Nocoj se je v kinu zgodilo nekaj posebnega. Napovedovalec (Toni Cahunek), ki je

napovedal tvoj film *Inventura*, nas je, gledalce in gledalke, povabil, naj tudi po filmu ostanemo v dvorani, ker bo pogovor z ustvarjalci. Ti pogovori so ustaljen festivalski običaj. Običaj pa je tudi, da približno polovica, če ne več, gledalcev odide iz dvorane takoj, ko se film odvrti. Le kam se jim tako mudi? No, da, mogoče lulat, kakat ... a nazaj jih ni, saj med predvajanjem in začetkom pogovora ni odmora. Škoda. Zadnjič, ko se je v Linhartovi dvorani Cankarjevega doma, prav tako v okviru letošnjega LIFFa, končal v Benetkah in San Sebastianu nagrajeni film *Izgubljene iluzije* (**Xavier Giannoli**, 2021), nas je, na pogovoru **Ane Jurc** z gostoma, **Sandro Bašić Hrvatini** in **Žigo Brdnikom**, ki sta imela kaj povedati, ostalo le ... pa ne vem če deset, od prej polne dvorane. Odšli so dijaki neke srednje šole, na srečo ne po svoji volji, temveč po volji učiteljic. Prav nerodno mi je bilo. Ob takih dogodkih samo sklonjene glave poškilim levo desno, nočem videti, ker me je sram nekulturnosti do ustvarjalcev, organizatorjev, gostov, ki se kar se da potrudijo. No, in zdaj poslušaj! Še nikoli, nikoli, razen nocoj po tvojem filmu, nisem doživela, da bi vsi, ampak res čisto vsi iz polne dvorane, ostali na svojih sedežih in čakali, da pride filmska ekipa na oder in pove kaj. In ste prišli: ti pa montažer **Matic Drakulić**, avtor glasbe **Matija Krečič**, asistent režiser **Igor Godina**. In tudi, ne vem, da bi kdaj, med takimi pogovori - pa sem se jih udeležila že veliko - bilo toliko sproščenih vprašanj in pristnih odzivov iz občinstva, kot je bilo tokrat. Še celo nek sosed tistega stanovanja v ljubljanskih Dravljah, v katerem ste snemali prizore Borisa domá, je pripovedoval, kako je bilo.

Darko: Super!!!

Mirel Knez v vlogi Alenke v filmu *Inventura*_prizor labor

Posvečenost umetnosti dela ljudi bolj občutljive

Judita: Kaj praviš na to, da bi bilo treba snemati več filmov, ki govorijo o sodobnem času in njegovih grozotah, zelo podobnih tistim 50 pa 100 let nazaj, samo v novi preobleki? Kajti, ko film postavi zgodbo v oddaljeni pretekli čas, kot na primer poljska politična drama *Zaslišanje* (**Ryszard Bugajski**, 1982, predvajan na LIFFu 2021), sporoča, glejte, glejte, kake grozote so bile nekoč, kakšna sreča, da je danes drugače. Tak film posredno oddeli sedanje probleme, podobne nekdanjim, od sedanjosti. Od denarja, ki ga namenimo filmski proizvodnji, bi lahko imeli več, če bi ga porabili tudi za pomembne teme tukaj in zdaj. Če bi razpolagala s kupom denarja za filme, prišla pred filmarje in rekla, evo, tu imate, snemajte, snemajte, ampak sedanje, aktualne probleme, ki jih ljudje doživljajo, s katerimi

*morajo živeti in ki zelo vplivajo na človeško usodo, na življenje. Veliko snovi je na voljo, ampak, seveda moraš biti zelo brihten, da napišeš dober scenarij in pa pogumen, kajne? Razumem sicer tudi umetnikovo potrebo po časovni distanci, o kateri je govoril **Mile Klopčič** že leta 1943***.*

Darko: Dobri filmi s tematiko iz starih obdobj vedno nagovarjajo trenutne probleme, četudi se ukvarjajo s preteklostjo. Opozarjajo, kažejo na kaj, kar ima nek odzven ali pa povezavo z današnjim časom. Ti ta dobri. V Sloveniji, na srečo, mislim ... na srečo (*kiselkast nasmešek*) nimamo teh problemov, ker tako ali tako nimamo denarja za snemanje filmov iz starih časov. Komaj tolčemo skupaj filme, katerih pripovedi so iz sedanjosti. Snemanje starih filmov je zelo drago: kostumi, lokacije, stari avti, stare stavbe ... Nimamo denarja za to. Poleg tega pa nam v tem času vladajo norci, ki se z velikim primitivizmom pa z veliko agresivnostjo spravljajo na vse, kar jim je tuje, med drugim tudi na kulturo pa tudi širše, na kulturo v najširšem smislu, na izobraženost, tako rekoč. Skratka, mogoče bi ljudem rekel, da je mogoče najti pogum pa uteho v umetnosti. Za prave odločitve, za eno suverenost, ne pa za to podrejanje in tako naprej. To! Zdaj ne vem, če ima to zveze z mojim filmom, ampak sigurno, da vsak film ali pa vsaka posvečenost umetnosti dela ljudi bolj občutljive. In občutljivost je zelo pomembna, še posebno za ta čas. Tako da, to mogoče je moje sporočilo in pa, da je ta intervju bil zelo dober. Niso vsi novinarji ali kdorkoli, ko dela intervju, tako strastni pa angažirani.

Judita: Dober je bil?! Hvala!

*** Mile Klopčič je na ustanovnem zboru Slovenskega umetniškega kluba 3. oktobra 1943 in čez par dni v pismu **Vidi Tomšič** zagovarjal stališče, da je "vsak resnični slovenski umetnik stopil iz svoje sobe na cesto, po kateri koraka narod". Opozoril je tudi na potrebo umetnika po nekaki distanci (časovni) ter pozval, naj politik opozarja umetnika na probleme, a ne da mu narekuje, kako in kaj naj ustvarja, saj da je vsaka prava umetnina tendenčna in da so se le tendenčna dela ohranila in bodo ohranila trajno vrednost, če so seveda tudi oblikovno dognana. Nasprotoval je stališču, da umetnost, ki ni ljudska, sploh ni umetnost, češ da potem tudi Prešeren ni umetnik, ker njegovih pesmi ne morejo razumeti in občutiti vsi. Klopčič se je zavzemal za to, da je treba ljudstvo vzgojiti, da bo znalo slediti umetnosti

(Vir: Mikuž, 1973; 174-175 in 177).

Avtorica: Judita Trajber